

Yashil

IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

2
0
2
4

No 4

- 08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
- 08.00.02 Makroiqtisodiyot
- 08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
- 08.00.04 Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
- 08.00.05 Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
- 08.00.06 Ekonometrika va statistika
- 08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
- 08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
- 08.00.09 Jahon iqtisodiyoti
- 08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
- 08.00.11 Marketing
- 08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
- 08.00.13 Menejment
- 08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
- 08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
- 08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
- 08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati

74-91 xalqaro daraja
ISSN: 2992-8982

Yashil IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

Bosh muharrir:

Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich

Bosh muharrir o'rinbosari:

Karimov Norboy G'aniyevich

Elektron nashr. 1262 sahifa.

E'lon qilishga 2024-yil 30-aprelda ruxsat etildi.

Muharrir:

Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

Tahrir hay'ati:

Salimov Oqil Umrzoqovich, O'zbekiston fanlar akademiyasi akademigi
Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O'zbekiston fanlar akademiyasi akademigi
Rae Kvon Chung, Janubiy Koreya, TDIU faxriy professori, "Nobel" mukofoti laureati
Osman Mesten, Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya – O'zbekiston do'stlik jamiyati rahbari
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, t.f.d., prof., O'zR Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vaziri
Buzrukxonov Sarvarxon Munavvarxonovich, i.f.d., O'zR Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vaziri o'rinbosari
Axmedov Durbek Kudratillayevich, i.f.d., prof., O'zR Oliy Majlisi qonunchilik palatasi deputati
Axmedov Sayfullo Normatovich i.f.n., professor, MIM akademiyasi rektori
Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, i.f.d., prof., TDIU YoMMMIB birinchi prorektori
Abduraxmanova Gulnora Kalendarovna, i.f.d., prof., TDIU Ilmiy ishlar va innovatsiyalar bo'yicha prorektori
Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, i.f.d., prof., "O'IRIAM" ilmiy tadqiqot markazi direktori – prorektor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, i.f.d., TMI professori
Samadov Asqarjon Nishonovich, i.f.n., TDIU professori
Slizovskiy Dimitriy Yegorovich, t.f.d., Rossiya xalqlar do'stligi universiteti professori
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, i.f.d., prof., Xalqaro "Nordik" universiteti rektori
Aliyev Bekdavlal Aliyevich, f.f.d., TDIU professori
Axmedov Ikrom Akramovich, i.f.d. TDIU professori
Po'latov Baxtiyor Alimovich, t.f.d., profesor
Eshtayev Alisher Abdug'aniyevich, i.f.d., TDIU professori
Isakov Janabay Yakubbayevich, i.f.d., TDIU professori
Musyeva Shoira Azimovna, SamDu IS instituti professori
Axmedov Javohir Jamolovich, i.f.f.d., "El-yurt umidi" jamg'armasi ijrochi direktori o'rinbosari
Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, t.f.f.d., TAQU katta o'qituvchisi
Xalikov Suyun Ravshanovich, i. f. n., TDAU dotsenti
Kamilova Iroda Xusniddinovna, i.f.f.d., TDIU dotsenti
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, i.f.f.d., TDIU dotsenti
Rustamov Ilhomiddin, f.f.n., Farg'ona davlat universiteti dotsenti
Fayziyev Oybek Raximovich, i.f.f.d. (PhD), Alfraganus universiteti dotsenti
Sevil Piriyeva Karaman, PhD, Turkiya Anqara universiteti doktoranti
Mirzaliyev Sanjar Maxamatjon o'g'li, TDIU mustaqil tadqiqotchisi
Utayev Uktam Choriyevich, O'zR Bosh prokuraturasi boshqarma boshlig'i o'rinbosari
Ochilov Farxod, O'zR Bosh prokuraturasi iqtisodiy jinoyatlarga qarshi kurashish departamenti bo'limi boshlig'i
Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, TDIU katta o'qituvchisi

Ekspertlar kengashi:

Berkinov Bazarbay, iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, i.f.d, TDIU dotsenti
Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, i.f.f.d, TDIU dotsenti
Xamidova Faridaxon Abdulkarim qizi, i.f.d., TMI dotsenti
Babayeva Zuhra Yuldashevna, TDIU mustaqil tadqiqotchisi

Muassis: "Ma'rifat-print-media" MChJ

Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, O'zR Tabiat resurslari vazirligi, O'zR Bosh prokuraturasi huzuridagi IJQK departamenti.

MUNDARIJA

Organizational Behavior and Leadership.....	12
Ibrokhim Gulomov	
Baliqchilikda klasterlarni tashkil etishning nazariy asoslari.....	20
Olim Murtazayev, Muydinov Olim Bekmuratovich	
Оценка состояния привлечения инвестиций в сферу туризма Узбекистана и механизмы управления	26
Арзиматов Бобирмирзо Зокирджон угли	
Biologik aktivlar buxgalteriya hisobni milliy va xalqaro standartlarga muvofiq takomillashtirish masalalari ...	29
Axmadaliyeva Zebo Abduxalimovna	
Aholi yashash joylarida yong'in risklarini bartaraf etish xizmatlardan foydalanish imkoniyatlari.....	34
Aziz Zikriyoev	
O'zbekistonda ilmiy darajali kadrlar tayyorlash tizimi boshqaruvining tashkiliy tuzilmasi va vazifalari.....	42
Beknaeva Shaxnoza Vladimirovna	
Mintaqaviy turizmning iqtisodiyot rivojlanishiga ta'siri (O'zbekiston turistik xizmatlar bozori misolida).....	47
D. B. O'roqova	
Qishloq xo'jaligi mahsulotlarini ko'paytirishning asosiy yo'llari.....	52
Ibrohimov Boburmirzo Baxtiyor o'g'li, Sayfiddinov Sarvarbek Anvarbek o'g'li	
Sanoat korxonalarining aksiyalar bozorida faoliyati tahlili: muammolar va yechimlar	57
Igitov Jurabek Kuzibekovich	
Qurilishda modernizatsiya va diversifikatsiya qilish asosida yangi ishlab chiqarish quvvatlarini oshirish.....	65
Islamov Ozodjon	
Sanoat korxonalarini innovatsion salohiyatini oshirishning tashkiliy-iqtisodiy mexanizmini takomillashtirish yo'llari.....	69
J. K. Boymurodov	
Mamlakatda yashil iqtisodiyotni rivojlantirish yo'nalishlari	74
Kadixodjayeva Nilufar Raxmatullayevna	
BlokchEYn texnologiyalari yordamida raqamli iqtisodiyotni o'zgartirish	79
Karabayev Rustam Zafarovich, Saitkamolov Muxammadxo'ja Sobirxo'ja o'g'li	
Raqamli iqtisodiyot sharoitida zamonaviy mehnat bozorining rivojlanishi	86
Layli Mirzayeva	
Xizmat ko'rsatish sohasini rivojlantirishda investitsion resurslardan samarali foydalanish mexanizmlari.....	90
Luiza Komilovna Xaydarova	
Umumta'lim muassasalari sonining ekonometrik tahlilini pedagogik metodlar yordamida amalga oshirish....	95
Ravshanova Muhayyo Maxmanazarovna	
O'zbekiston tarixiy shaharlarida turistik faoliyati shakllanishi va ularni boshqarishning nazariy asoslari.....	100
Meliqulov G'ayrat Abdug'afforovich	
Iqtisodiy rivojlanish va ilmiy tadqiqot rivojlanishining havo ifloslanish darajasiga ta'siri	107
Murodullayev Kamoliddin Sherzod o'g'li, Sadibekova Bibisora Djapparovna, Turdiqulov Farrux Ravshanjon o'g'li	
Hududlarni rivojlantirish va "yashil iqtisodiyot"ni shakllantirishning ekologik muammolari.....	112
Maxkamov Saidafzal Saidkamol o'g'li, Yigitaliyeva Dilnavo Mansurjon qizi	
Ekoturizm obyektining tasniflanishi va alohida xususiyatlari	118
Qodirov Azizjon Anvarovich	
Mamlakatimiz oliy ta'lim tizimida sifat menejmentidan foydalanishning konseptual asoslari	123
Saidqulova Furuza Farmonovna	
Bo'lajak iqtisodchilarning kasbiy kompetensiyalari.....	127
Shukurova Marifat Xodjiakbar qizi	
Ta'limning bosqichlari va ularning inson kapitalini shakllantirishdagi ahamiyati	131
To'rayeva Hurriyat To'yqulovna	
Hududlarda to'g'ridan to'g'ri xorijiy investitsiyalarni jalb etish dasturini amalga oshirishda marketingni rivojlantirish yo'llari.....	138
Xamidov O. X., Tojiyeva A. F.	
Investitsiyalar marketingining strategik aspektlari.....	145
Xodjamberdiyeva Dilnoza Bahtiyorovna	
Xorijiy investitsiyalarni jalb etishda investitsion muhit jozibadorligini oshirishga nazariy qarashlar	151
A. Bektemirov, A. A. Abdurahmonov	
Qishloq xo'jaligi raqobatbardoshligini oshirishning ilg'or xorij tajribasi.....	156
Abdulloyev Asliddin Junaydullayevich, Ochilov Narzullo Fayzulloyevich	

Sanoat ishlab chiqarish tizimining investitsion xususiyatlari.....	161
Yodgorova Xalima To'liqinovna	
Turizm sohasi uchun yuqori malakali kadrlarni tayyorlashda davlat va xususiy sherikchilikning o'zaro bog'liqligi tahlili.....	167
Raxmatov Adxam Itolmasovich	
Mamlakatimizda turizm tashkilotlari faoliyatini qo'llab-quvvatlash maqsadida marketing instrumentlari orqali samarali tizim yaratish.....	171
Suyunova Kamilla Baxromovna	
Qishloq xo'jaligida agrokimyo xizmatlar ko'rsatishning iqtisodiy samaradorligini oshirish yo'llari.....	175
Tabayev Azamat Zaripbayevich	
Yashil iqtisodiyotga investitsiyalarni jalb qilishni faollashtirish muammolari.....	180
Xomitov K. Z., Masharipova S. R.	
Considerations on the Problem of Illegal Migration and Human Trafficking.....	185
Azamatova Gulmira Bayirbekovna, Otarbayeva Guljan Kobeyevna	
Sustainable Development and Environmental Economics in Uzbekistan: A Focus on Carbon Pricing and Renewable Energy.....	188
Muhammadiyev Po'latjon Ilhomjon o'g'li, Uzganbayeva Dilnoza Toxtasinovna	
The use of Digital Technologies in the Provision Of Utilities to the Population.....	194
Mamanazarov Oybek Shomurodovich, Inoyatova Durдона Shoxaydarovna, Alijonov Jamshid Alijon o'g'li	
The Current State of the Digital Economy in the Agrarian Sphere: Problems and Solutions.....	198
Babadjanov Abdirashid Musayevich	
Behavioral Theory of the Firm.....	203
Egamberdieva Oydin Abror qizi	
The Role of Information Technologies in Increasing the Capitalization of Commercial Banks.....	209
Egamova Makhfurat Esanovna	
Финансовые риски в исламском финансировании для внедрения в Республики Узбекистан.....	213
Абдуллоев Фуркат Олимджонович	
Совершенствование методологии экспертизы инвестиционных проектов.....	218
Бекимбетова Гулнора Маратовна	
Методические подходы к формированию механизмов стратегического управления развитием химической отрасли.....	225
Бибутова Шахло Саъдуллаевна	
Меры по снижению доли теневой экономики в стране.....	230
Махмудова Юлдузхон Бахромжон кизи, Сафаров Гийёсиддин Абдуллаевич ўғли	
Формирование национальной инновационной системы – одна из приоритетных задач повышения конкурентоспособности Республики Узбекистан.....	234
Н. М. Махмудов, А. А. Алиев, З. А. Мирзоев	
Мониторинг и анализ современного состояния и развития промышленности в Узбекистане.....	239
Назарова Раъно Рустамовна, Исмоилова Малика Дилшодовна	
Цифровая платформа как инструмент трансформации бизнес-процессов.....	245
Раупов Жамшид Рашидович	
Роль применения ключевых показателей эффективности труда на предприятиях.....	251
Рахматуллаева Шахноза Хамидовна	
Влияние цифровой трансформации на инвестиционную привлекательность Узбекистана.....	257
Саиткамоллов Мухаммадхожа Сабирходжа угли, Маркабаева Жансая Айбек кызы	
Организация и координация методической помощи при управлении педагогическими кадрами.....	263
Хакимова Майя Юрьевна	
Интеграция узбекистана в мировое экономическое содружество путем унификации бухгалтерского учета на основе МСФО.....	268
Зарипова Саёхат Зафаровна	
Tijorat banklari tomonidan investitsiya loyihalarini moliyalashni rivojlantirish imkoniyatlari.....	273
Abduqodirova Ozoda Anvarjon qizi	
Tijorat banklari tomonidan jismoniy shaxslarga ajratilgan kreditlarning joriy tahlili.....	278
Abdusalomov Jaxongir O'ktam o'g'li	
Globalashuv sharoitida mamlakatimizda sug'urta bozorini raqamlashtirishning ahamiyati.....	284
Anvarova Z.	
The Role of Parents and Teachers in Promoting a Healthy Lifestyle in Children.....	288
Axtamov Djamshed Baxromovich	
A Study of the Importance of Green Economy in Uzbekistan Sustainable Economic Development and its Measurement Indicators in Relation to Environment.....	293
Ataniyazova Maksuda Baltayevna, Tairova Zarnigor Mammatt qizi	

Konsolidatsiyalashgan moliyaviy hisobot tuzishning zarurligi.....	298
Avazov Iloxom Ravshanovich	
Foydani soliqaqqa tortish obyekti sifatidagi iqtisodiy tarkibi.....	303
Axrorov Zarif Oripovich	
Surxondaryo viloyatida aholining uy-joy bilan ta'minlanganlik darajasini tahlili.....	311
Ibragimov Qobil To'xtamishovich	
Review of Methodological Approaches to Enterprises Financial Condition Analysis.....	316
Ismailova Maxbuba Mirxalilovna	
Innovatsion rivojlanish sharoitida xizmat ko'rsatish sohasini tasniflanishining nazariy va ilmiy asoslari.....	321
Masharipova Manzura Alimbayevna	
Korxonalarda benchmarking strategiyalarini qo'llashning ijtimoiy-iqtisodiy mexanizmlari.....	327
Narziyeva Dilafiruz Muxtorovna	
Davlat budjetining soliqsiz daromadlari shakllanishini takomillashtirish yo'llari.....	332
O'ktamova Nargiza Narzulla qizi	
Mamlakatimizda sanoat ishlab chiqarishi korxonalarining rivojlanish holati tahlili.....	336
Olimov Maqsudjon Komiljon o'g'li	
Moliyaviy natijalar to'g'risidagi hisobotni moliyaviy hisobotning xalqaro standartlar talablari asosida tuzish.	341
Pardayeva Zulfizar Alimovna	
Raqamlashtirish sharoitida qo'shma korxonasi faoliyatining tahlili.....	345
Rashidov Jamshid Xamidovich	
Kichik biznes va xususiy tadbirkorlikning rivojlanishida oilaviy tadbirkorlikning o'rni.....	350
Raximov Baxromjon Ibroximovich, Saloxiddinov Zuxriddin Nuriddin o'g'li	
Raqamli iqtisodiyot sharoitida xizmat ko'rsatishning ilmiy asoslari.....	354
Suyunov Asror Baxtiyorovich	
Raqamli iqtisodiyot sharoitida telekommunikatsiya sohasini rivojlantirish ilmiy asoslari.....	358
Toshmatov Salohiddin Zayniddinovich	
Raqamli iqtisodiyot sharoitida innovatsiyalarni joriy etishning huquqiy masalalari.....	362
Turg'unov Saloxiddin Jamol o'g'li, Mirzayeva Mohidil Vohidovna	
Zamonaviy sharoitlarda korxonalarining moliyaviy baqarorligini yaxshilash masalalari.....	368
Usmanova Guljahon Ulug'bek qizi	
Franshizalarni jalb qilishda davlat boshqaruvi tizimida marketing tadqiqotlarining ahamiyati.....	373
Xodjayev Anvar Rasulovich	
Transport Decarbonization Strategy.....	379
Yarashova Vasila Kamalovna, Muradov Bekzod Xidirnazar ugli	
Temir yo'l transportida ishlab chiqarish faoliyatining iqtisodiy samaradorligini oshirish.....	384
Yermatova Dilnoza Axmadjonovna	
Iqtisodiyotda davlat ishtirokini qisqartirish va xususiy tadbirkorlikni rivojlantirish istiqbollari.....	389
Yuldashev Xusniddin Abdullayevich	
Issiqlik ta'minoti xizmatlarini ko'rsatish samaradorligi va sifatini baholash ko'rsatkichlari tizimi.....	392
Abdulaziz Abdumo'minovich Matro'ziyev	
Issiqlik ta'minoti xizmatlari sifatiga ta'sir etuvchi omillar va ularni baholash.....	396
Abdulaziz Abdumo'minovich Matro'ziyev	
Jismoniy shaxslarning mol-mulkiga soliq solishni takomillashtirish.....	401
Abdullayev Zafarjon Alijonovich, Zaydullayev Abduhabib Boliqul o'g'li	
Sug'urta tashkilotlarida hisob siyosatini ishlab chiqishning ahamiyati.....	406
Abduraimova Maftunaxon Axmatovna	
Bank risklarini boshqarishning xalqaro tajribalari.....	411
Abdurasulov Jaxongir Abduvaliyevich	
Tadbirkorlik subyektlari ijtimoiy ma'sulligini ta'minlash mexanizmining amal qilish darajasi.....	418
Bayisbayev Javlon Nurlanovich	
Qishloq aholisining qishloq xo'jaligida bilim va innovatsiyalarni o'zlashtirishiga ta'sir etuvchi omillarni iqtisodiy baholash (Samarqand viloyati misolida).....	423
Bozorova Lobar Nuralevna	
Направления совершенствования инновационных стратегий в деятельности промышленных предприятий.....	429
Дониерова Зухрабону Алишер кизи	
Mol-mulk solig'ining korxonalar faoliyatiga ta'siri.....	434
Qudiyarov Kishibay Ramatullayevich	
Banklar reytingini aniqlash va barqarorligini ta'minlashning ustuvor yo'nalishlari.....	440
Maxmudov Omon Tuxtayevich	

Iqtisodiyotni modernizatsiyalash sharoitida tijorat banklarining aktiv va passiv operatsiyalarini innovatsion usullar orqali boshqarishni takomillashtirish	444
Mo'minova Ma'suda Baxtiyarovna	
Auditorlik tekshiruvini dasturiy ta'minot asosida tashkil etish: muammo va yechimlar.....	449
Nazarova Kamola Sattorali qizi	
Ishlab chiqarish infratuzilmasini rivojlantirishning davlat tomonidan tartibga solish konsepsiyasi.....	455
Normurodov Xusan Eshmaxmatovich	
O'zbekiston Respublikasida kichik biznes va xususiy tadbirkorlikning ahamiyati hamda uni rivojlantirish istiqbollari	462
Nurullayeva Shaxnoza, Saydullayeva Saodat	
Tijorat banklari inson kapitali samaradorligini baholashda KPI ko'rsatkichlaridan foydalanish mexanizmlari	469
Turaeva Mastura Kurbanovna	
Сущность и особенности инвестиционно-строительного процесса	473
А. Бектемиров, Б.М.Абдувалиев	
Tijorat banklarida muammoli kreditlarni boshqarishning dolzarb masalalari.....	480
Saidov Hayotjon Raxmatulloyevich	
Tijorat banklarida kredit operatsiyalari hisobini takomillashtirish.....	484
Sa'dullayeva Asalxon Muzaffarovna	
Ko'p tarmoqli fermer xo'jaliklarining raqobatbardoshlikni baholash usullari	487
Abdulloyev Asliddin Junaydullayevich, Teshayev Mirolim Djumayevich	
Tadbirkorlik subyektlarida soliq yukini optimallashtirish mexanizmi	492
To'xsanov Qudratillo Nozimovich	
Davlat sektorida ichki audit tadbirlarini umumiy rejalashtirish	497
Xamidova Z. U.	
Aholi moliyaviy savodxonligini oshirish va uning ahamiyati.....	503
Xudayarova Xurshida Abdunazarovna	
Kambag'allikni qisqartirishning xorijiy mamlakatlar tajribasi.....	507
Xudoyberdiyev Jamshid Juraboy o'g'li	
Oliy ta'lim muassasalarida buxgalteriya hisobi va ichki auditni takomillashtirish.....	513
Shaymatova Nargiza Ashurovna	
Raqamli iqtisodiyot sharoitida sug'urta xizmatlari.....	518
Shodmonova Odina G'ofur qizi	
Fuqarolar davlat pensiya ta'minoti tizimining amaldagi holati tahlili.....	522
Sholdarov Dilshod Azimiddin o'g'li	
Aholiga bank xizmatlari ko'rsatishning ijtimoiy ahamiyati.....	527
Eldor Uskanov	
Innovatsion boshqaruvning ilg'or xorijiy tajribalari	532
Yusupova Jamila Karamatdinovna	
Neft-gaz korxonalarini moliyaviy-iqtisodiy faoliyati natijalari tahlili ("O'ZBEKNEFTGAZ" AJ misolida)	536
Umurzoqov Jamoliddin Sherbekovich	
Korxonalarda savdo marketing faoliyati samaradorligini baholash.....	543
Sobirov Azizbek Avzbekovich	
Moliyaviy firibgarliklarga qarshi kurashishda raqamli texnologiyalardan foydalanish imkoniyatlari.....	550
Gadaev Ismat Yadgarovich	
Hududlarda islom iqtisodiyoti tamoyillari asosida amalga oshirilgan investitsion loyihalar: to'siqlar va yechimlar	553
Irgasheva Gulbahor Sodiqovna	
O'zbekistonda investitsiyalardan samarali foydalanish asosida oziq-ovqat sanoati samaradorligini oshirish yo'llari	556
Kobilova Nasiba Xurramovna	
Foreign Economic Relations as a Factor of Effective Functioning of the Economy	563
Bakhodurova Sulkhya Azizkhodjaevna, Li Marina Rudolfovna, Mukhtarova Donata Ravshanbekovna, Romashkin Roman Anatolyevich	
Modern Approaches to the Organization and Development of the Consumer Services Market.....	568
Musyeva Shoira Azimovna	
Ishlab chiqarish siklini qisqartirishning iqtisodiy samaradorligi.....	572
Odina Nabiyevna Tuychiyeva, Nazarova Latofat Toirjon qizi	
Asalarichilik mahsulotlari bozorida marketing strategiyasini amalga oshirish.....	577
Rashidova Xadicha Tursunalievna	

Iqtisodiyotni modernizatsiyalash sharoitida bank faoliyatini iqtisodiy-matematik modellashtirish yo'llari	583
Raxmanov Mexridin Sindarovich	
Korporativ boshqaruv amaliyoti bo'yicha hisobot tuzish bo'yicha xorijiy tajriba	588
Tashmatov Rustam Xusanovich	
Iqtisodiyotda davlat ishtirokini qisqartirish va xususiy tadbirkorlikni rivojlantirish istiqbollari	594
Yuldashev Xusniddin Abdullayevich	
Iqtisodiyotda turizm o'rnini statistik baholash uslubiyoti.....	597
Zilola Jumanova	
Финансовые риски в исламском финансировании для внедрения в Республики Узбекистан	604
Абдуллоев Фуркат Олимджонович	
Блокчейн-технология и информационная безопасность в цифровой экономике Узбекистана.....	609
Кадиров Алишер Исмаилович	
Цифровая платформа как инструмент трансформации бизнес-процессов	613
Раупов Жамшид Рашидович	
O'zbekistonda zamonaviy kabel va sim mahsulotlari ishlab chiqaruvchi korxonalar faoliyatiga nazar	619
Rashidova Odina Olimjon qizi	
Современные тенденции развития валютных отношений в Узбекистане	624
Камалов Камоладдин Кахрамонович	
Sug'urta sohasining O'zbekiston iqtisodiyotidagi o'rni.....	628
Sharobiddinov Akramjon Goyibbayevich	
Kichik biznes va tadbirkorlikni rivojlantirishning xorij tajribasi va undan O'zbekistonda foydalanish yo'nalishlari	632
Fayziyeva Aziza Azamat qizi	
Modeling the Stackelberg strategy in a linear model (linear city) Hotteling.....	637
Musayeva Shaira Azimovna, Usmonova Dilfuza Ilkhomovna	
Mulkning kapitallashuvi darajasini iqtisodiy jihatdan amalga oshirish samaradorligini baholash uslublari.....	646
Norboyev Odil Abrayevich	
Tijorat banklarining kredit portfelini amaliy holati va ekonometrik tahlillari: atb "Aloqabank" misolida.....	651
Norov Akmal Ruzimamatovich, Norova Nozima Nabiyevna	
O'zbekistonda "yashil iqtisodiyot" muhitida kreditlash va moliyalashtirish imkoniyatlari	656
Taxir Urkinbayev	
Budjet tashkilotlarida ichki nazorat tizimini tashkil qilishning xususiyatlari.....	660
Abduraxmanov Ramazon Abdullayevich	
Chinese Commercial Banks Experience in Asset Diversification	665
Uktamova Nozima Narzulla kizi	
Sanoat taraqqiyotida ishlab chiqarish korxonalarini ustuvor rivojlantirish istiqbollari	669
Yadgarov Akram Akbarovich	
Анализ деятельности коммерческих банков Узбекистана по кредитованию физических лиц.....	675
Базарова Нигора Равшановна	
Mahalliy va xorijiy investitsiyalarni jalb etishning innovatsion jarayonlarga ta'sirini baholash.....	686
Bobobekov Ergash Abdumalikovich	
Raqamli iqtisodiyot sharoitida innovatsiyalarning iqtisodiy samaradorligini oshirish yo'llari	691
Kuziyeva Nargiza Ramazanovna, Xusanov Faxriddin Jamoliddin o'g'li	
Tashqi mehnat migratsiyasi.....	696
O. N. Djurayev	
Raqamli iqtisodiyotda sanoat tarmog'ining davlat tomonidan qo'llab-quvvatlanishini baholash	701
Otaboyeva Dildora	
Nobank kredit tashkilotlarining moliyaviy xizmatlari sifatini oshirishning xorijiy mamlakatlar tajribasi	707
Raimov Xurshid Muxtorovich	
Tijorat banklarida moliyaviy injiniringni qo'llash istiqbollari	713
Saipnazarov Sherbek Shaylavbekovich	
O'zbekiston Respublikasi moliya bozorida tijorat banklari faoliyati: muammo va yechimlar	718
Toymuxamedov Ibroxim Rixsiboevich, Jumaev Islombek Akram o'g'li	
Agrar ta'lim tizimida boshqaruv samaradorligini oshirish yo'llari	725
Boltayev Nurali Shiramatovich, Beglayev Uchqun Xurramovich, Abdiyev Izzat Risqiboyevich	
O'zini o'zi band qilgan shaxslardan olinadigan soliqlarni takomillashtirish orqali yashirin iqtisodiyotni jilovlash masalalari	733
Davranov Iskandar Jumayevich	
Iqtisodiy konsentratsiyalarni tartibga solish va nazorat qilishni takomillashtirish.....	740
Luqmanov Sharifxon A'zam o'g'li	

Role of Private and Public Kindergartens in Early Childhood Development	746
Makhmudova Munisakhon Abbos qizi	
“Yashil” enegriya quvvatlarini barpo etish iqtisodiy barqarorlikni ta’minlash asosi sifatida.....	751
Muminova Elnoraxon Abdukarimovna, Umarova Dilnoza Oybek qizi	
Xo’jalik yurituvchi subyektlarda CVP-tahlilni tashkil etishning muammoli jihatlarini	756
Qlichev Baxtiyor Pardayevich	
Korxonada likvidlik riskini minimallashtirish orqali uning moliyaviy barqarorligini saqlab qolish	761
Latipova Shaxnoza Maxmudovna	
Развитие международных торгово-экономических связей Республики Узбекистан	768
Ким Татьяна Валерьевна, Гофуржонова Шахрибону Бахромжон кизи	
Kapital qurilishni boshqarish samaradorligini oshirishning dolzarb masalalari.....	776
A. Bektemirov, M. U. Sarimsoqov	
O‘zbekiston mehnat bozorida yoshlarning ish bilan bandlik darajasini oshirish.....	782
Mambetjanov Qahramon Qurbandurdiyevich, Bahromov Shahzod Fazliddinovich	
Роль имиджа в улучшении инвестиционной привлекательности высших учебных заведений.....	789
Жанзаков Бекзот, Жонузоков Мирзабек	
Innovatsion kichik tadbirkorlikni qo‘llab-quvvatlash bo‘yicha xorij tajribasi va uni mamlakat iqtisodiyotida qo‘llash imkoniyati.....	797
Toshaliyeva Saodat Toxirovna, Eshqulova Dilorom Abduravupovna	
Перспективы развития банковского сектора в Узбекистане для иностранных туристов	804
Муминов Шахзод Низомиддинович, Каримова Азиза Махомадризовна	
Innovatsion faoliyat moliyaviy modellari va mexanizmlarini rivojlantirishning konseptual asoslari	808
Ruzibayeva Nargiza Xakimovna	
Qishloq xo‘jaligi tarmoqlarini innovatsion rivojlantirish bo‘yicha xorijiy tajribalar va ulardan respublikamizda samarali foydalanish yo‘llari.....	816
Ishniyazov Baxrom Normamatovich	
Turistik xizmatlarining o‘ziga xos xususiyatlari va marketing tadqiqotlari.....	821
Berdikulova Iroda Rayimqulovna	
Qoraqalpog‘iston qishloq xo‘jaligi: asosiy muammolar va rivojlanishining ustuvor yo‘nalishlari	825
Yeshimbetov Uktamjon Xudaybergenovich	
Iqtisodiyotning erkinlashtirilishi sharoitlarida kichik biznes sektori rivojlanishining imkoniyatlari.....	834
Botirova R. A., Sirojiddinov I. Q.	
Kriptoalyuta va blokcheyn tadqiqotlari: tendensiyalar va istiqbollar	837
Berdikulov Jurabek	
Bank risklarni monitoring qilish tizimini takomillashtirish	839
Hamroyev Sherzod Axtamovich	
O‘zbekiston hududlariga xorijiy investitsiyalarni jalb qilishda ko‘p qavatli “yashil” fermer xo‘jaliklarini tashkil etishning ahamiyati	845
Turdimuratova Aziza Alisherovna	
Surxondaryo viloyatining mahalliy budjet daromadlarini oshirish yo‘llari va uni arima modeli asosida prognozlash.....	848
Abdunazarova Shahnoza Norqo‘chqor qizi	
Qishloq xo‘jaligi tarmog‘ining mamlakat iqtisodiyotidagi o‘rni va undagi tarkibiy o‘zgarishlarni statistik baholash.....	858
Zakirova Umida Maxamadaminovna	
O‘zbekiston Respublikasida xizmat ko‘rsatish korxonalarining ijtimoiy-iqtisodiy mohiyati	865
Pardayev Jamshid Muzaffarovich	
Turizm bozorini rivojlantirishda mehnat bozorining tutgan o‘rni va ahamiyati	874
Berdikulova Iroda Rayimqulovna, Berdikulov Jurabek	
Проблемы расчета определения и планирования прибыли предприятий в условиях модернизации экономики	878
Алиева С. С.	
Роль применения информационных технологий “BLOCKCHAIN” в совершенствовании системы бухгалтерского учета Республики Узбекистан.....	883
Холбеков Расул Олимович	
Sanatoriy-sog‘lomlashtirish muassasasida ichki audit qanday amalga oshiriladi: usullari.....	888
Shafkarov Faxriddin Xudayberdiyevich	
Tashqi savdo operatsiyalarining yagona elektron axborot tizimida umidsiz qarzdorlik masalasi	894
Tashmuhamedov Dilmirod Mirabzalovich	
Принципы формирования отчета о финансовых результатах в национальной и зарубежной практике.....	899
Эргашева Шахло Тургуновна	

Xalqaro raqamli integratsiyaning O'zbekiston an'anaviy banklarning raqobat muhitiga ta'siri	909
Abdujabbarov Abdurasul Abdurashid o'g'li	
O'zbekistonda turizm sohasida kadrlar tayyorlash tizimini takomillashtirish: muammolar va strategiyalar.....	917
Eshmurodov Rustam Sayfiddin o'g'li	
Yoshlar turizmini rivojlantirishda ommaviy va alternativ turizmning o'rnini hamda volontyorlikning xususiyatlari.....	920
Allayor Norboyev Ismoilovich	
Parrandachilik statistikasi ko'rsatkichlar tizimini shakllantirishning nazariy asoslari.....	924
Bobomuratov Imomqul Islamovich	
Iqtisodiyotda kambag'allik darajasini qisqartirishda moliya bozori instrumentlaridan foydalanish imkoniyatlari.....	929
Shaxnoza Qobilova	
Sohibqiron Amir Temur va Adam Smitning soliqlarga bo'lgan qarashlarining xususiyatlari to'g'risidagi fikrlar	934
Alimov Iloxomjon Ikromovich	
O'zbekiston Respublikasida zamonaviy bank xizmatlarinin rivojlantirish istiqbollari (O'ZMILLIYBANK AJ misolida)	940
Kadirov Laziz	
Milliy barqaror rivojlanish sohasidagi maqsad va vazifalarni amalga oshirishda iqtisodiy indikatorlar tahlili .	943
Xoshimov Sobir Murtazayevich	
The Role of Artificial Intelligence in Digital Transformation.....	947
Raimjonova Madina Asrarovna	
Tadbirkorlikda innovatsion faoliyatni moliyalashtirish masalalari	951
Otaxanov Sardorbek Maxammadali o'g'li	
Tadbirkorlik faoliyati samarasini oshirishda iqtisodiyotni rivojlantirishning strategik yo'nalishlari	954
I. M. Kamoliddinov, Sodiqov Maqsudjon Abdulimovich	
Tadbirkorlik subyektlarini soliq mexanizmi orqali rivojlantirish masalalari.....	957
Akbarov Akramjon Ibroximjonovich	
Yashil investitsiya samaradorligini oshirish masalalari.....	961
Ibrohimov Muhammadjon Abdullajanovich	
Yengil sanoat korxonalarini rivojlantirish va eksport imkoniyatlarini oshirish yo'llari	964
K. M. Umarmulov	
"Yashil" iqtisodiyotni rivojlantirishda tadbirkorlik faoliyati va uning hissasini oshirish masalalari	968
G. T. Mamajanova	
Kichik biznes faoliyatini qo'llab-quvvatlashda mahalliy boshqaruv bilan mushtarak jihatlarining o'ziga xos xususiyatlari	972
Ubaydullayev Akmal Tulkinboyevich	
Aholini ijtimoiy qo'llab-quvvatlashning tashkiliy-huquqiy asoslarini takomillashtirish masalalari.....	978
Tursunov Abdulla Qoraboshevich	
Институциональные концепции устойчивого развития в рамках стратегического управления экономикой региона	982
Сеитова Лейла Пулатовна	
Hududlarda turistik destinatsiyalarni majmuaviy rivojlantirishda raqobatbardoshlik strategiyasini takomillashtirish istiqbollari	990
Mirzayev Abdullajon Topilovich	
Современное состояние развитие системы железнодорожного транспорта	994
Саримсакова Малохат Хикматуллаевна	
Relevance of Benchmarking in Industrial Enterprises.....	997
Uktamjonova Zulayxo Anvarjon qizi	
Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida davlat xususiy sheriklik asosida byudjetdan ajratilayotgan mablag'larning holati tahlili.....	1002
Xalilova Sh. G'	
Направления обеспечения конкурентоспособности во внешнеэкономических связях.....	1005
Ахмедов Икром Акрамович	
O'zbekistonda natijaga yo'naltirilgan budjetlashtirish mexanizmini rivojlantirish.....	1019
Primova Nigora Ikrom qizi	
Kichik biznes korxonalarida B2B bozorini tizimli tashkil etishning uslubiy jihatlari.....	1026
Zakirova Gulnoza Qudratovna	
Current Trends in Agrotourism in Uzbekistan: Demand, Needs, and Motives of Agritourists	1030
Iroda Abdieva Gayrat kizi	

Современное состояние достойного труда специалистов транспорта в условиях цифровизации.....	1035
Абдуллаева Нигора Шамсиддиновна	
Обоснование методов оценки совершенствования конкурентоспособности предприятий легкой промышленности	1039
Тухтасинова Мухайё Мирзасултоновна	
Проблемные аспекты трансформации финансовой отчетности бизнеса юридических лиц	1045
Шин Инесса Олеговна	
Cross-Cultural Management is a Separate Field of Science and Discipline.....	1051
Umarova Zulaykho, Rakhmanova Zilola	
Tadbirkorlik subyektlarida xalqaro sifat standartlarini joriy etish tahlili.....	1054
Oqboyev Alisher Rasuljanovich	
O'zbekiston iqtisodiyotida kichik biznesning o'rni	1058
Jo'rayev Ilhomjon Kamolidinovich	
Iqtisodiy inqiroz davrida kredit xizmatlari bozorini davlat tomonidan tartibga solishning xorijiy modellari....	1062
Kurbonov Rustam Radjabovich	
Raqamli transformatsiya konsepsiyalari va uning ahamiyati.....	1067
Abdurahmonov Abdumalik Abdurashidovich	
O'zbekistonda maktabgacha ta'lim tashkilotlarini davlat-xususiy sheriklik asosida moliyalashtirishning istiqbollari	1074
Xalilova Shoxsanam G'ayrat qizi	
"EIZ" hududida soliq va bojxona rejimlari uchun imtiyozlarni tahlil qilish	1079
Xusanov Durbek Nishonovich, Djurayeva Iroda Bahrom qizi	
Mamlakatimizda qishloq xo'jaligini lizing asosida moliyalashtirish istiqbollari.....	1083
Aliqulov Mehmonali Salahiddin o'g'li	
Iqtisodiyotni rivojlantirishda sun'iy texnologiyalarning o'rni	1088
Xonova Nodira Fazliddinovna	
O'zbekistonning investitsiya muhiti jozibadorligini oshirish yo'llari.....	1093
Sotimov Yunusbek Turg'unboy o'g'li	
"Yashil" sanoat siyosatini yuritish zaruriyati: bozor nuqsonlaridan milliy xavfsizlikkacha.....	1198
Muqimov Sherali Axmadali o'g'li	
O'zbekiston to'qimachilik sanoatining hozirgi holati tahlili va rivojlantirish istiqbollari.....	1103
Madraximova Gulasal Ro'zimboy qizi	
Improving the Methodology of Econometric Analysis of the Efficiency of Financial Activity of Agricultural Agroclusters of Uzbekistan.....	1108
Ochilov Ilhom Sayitkulovich	
O'zbekistonda "Yashil" iqtisodiyotga o'tish va "Uglerod neytralligiga erishish" strategiyalarining ahamiyati	1116
Pulatov Dilshod Haqberdiyevich, Qulliyev Ulug'bek Mirzayevich, Mamataliyev G'ayrat Chori o'g'li, Bazarov Shodi Abdirahmonovich	
Oziq-ovqat mahsulotlari brend qiymatini oshirishda marketing strategiyalari.....	1123
Xodjiyev Ibroxim Ikramovich	
Актуальные вопросы укрепления доверия населения к банковской системе Республики Узбекистан	1129
Рузибоева Нилуфар Тулкин кизи	
Hududlarda ijtimoiy-iqtisodiy nomutanosiblikni kamaytirish uchun mintaqaviy siyosat vositalarining xorijiy mamlakatlar tajribasi.....	1135
Normurodov Alibek Anvar o'g'li	
Mintaqa korxonalarining rivojlanish potensialini shakllantirishda innovatsion marketingning o'rni va mohiyati	1142
Axmedov Alim Babaniyazovich	
O'zbekistonda turizm sohasini rivojlantirishning ijtimoiy-iqtisodiy jihatlarini tokomillashtirish yo'llari.....	1146
Samandarova Dilfuza Mansurovna	
Raqamli iqtisodiyot sharoitida ishsizlikning iqtisodiy oqibatlari: mavjud muammolar va yechimlar	1153
Fatilloev Farrux Farhod o'g'li	
O'zbekiston Respublikasida qishloq xo'jaligi tarmog'iga ta'sir qiluvchi ko'rsatkichlarning iqtisodiy-statistik tahlili	1158
Zakirova Umida Maxamadaminovna	
Banklar tomonidan muammoli kreditlar bilan ishlash samaradorligini oshirish yo'llari ("Agrobank" ATB misolida).....	1167
Yusufov Xurshidjon Sharifovich	
Namangan viloyatida don va don mahsulotlari narxini shakllanishining bozor tadqiqoti.....	1172
Bahriddinov Jahongirbek Ravshanjon o'g'li	

O'zbekiston Respublikasi va xorijda tog' turizmini rivojlantirish omillarini qiyosiy baholash	1177
Mavlanov G'olibjon Muhammad o'g'li	
Improving The Effective Use Of Local Taxes And Levies In Tashkent City	1182
Shahzad Zokhidov	
Совершенствование методологии механизмов налогообложения ресурсного налога	1186
Мухиддинов Талат Шайдулло угли	
Tadbirkorlik faoliyatida investitsiya muhitining xususiyatlari va chet el kapitalining jozibadorligi.....	1189
I. M. Kamoliddinov, To'khtasinov Boburbek Yusufjon o'g'li	
Kichik biznes tarmoqlariga investitsiyalarni jalb etish xususiyatlari.....	1194
Abdug'aniyev Murodjon Shavkat o'g'li	
Inson resurslarini boshqarish tizimini takomillashtirish orqali iqtisodiyot tarmoqlarini rivojlantirish.....	1199
Xodjamov Asliddin O'ktam o'g'li	
Organik qishloq xo'jaligiga o'tishning rivojlanayotgan mamlakatlardagi iqtisodiy va ekologik afzalliklari.....	1203
Ahrorov Farhod Baxriddinovich	
Korxonalarda uzumchilik mahsulotlarni ishlab chiqarishda strategik boshqarishda mintaqaviy klaster modellashirishdan foydalanish	1208
Muhitdinov Asror Akobirovich	
Qashqadaryo viloyatida ishsizlik darajasini istiqbolda kamaytirish ssenariylari	1213
Djumayev Zayniddin Axmedovich, Hamdamov Shahzod Ilhom o'g'li	
Kam ta'minlangan oilalarda tadbirkorlik faoliyatini o'ziga xos yo'llari va imkoniyatlari	1219
Tursunov Nozimjon Nosirovich	
Korxonalar samaradorligini oshirishda soliqlar va soliq siyosatining ahamiyati.....	1223
Saida Yuldasheva	
The Contribution of Ecotourism in Developing Gdp in Uzbekistan	1227
Saidova Dildora Nurmatovna, Umarov Husanboy Bahromjon o'g'li, Xolyigitov Umidjon Alijon o'g'li	
Mehmonxonalar faoliyatini moliyalashtirish imkoniyatlarini oshirishda turizmning o'rni.....	1231
Abduraxmanova Ziyoda Abdullayevna	
O'zbekistonda tadbirkorlik subyektlarining barqarorlik reytingini joriy etilishi va undagi asosiy o'zgarishlar tahlili.....	1237
Normurzayev Umid Xolmurzayevich	
Tog' va tog'oldi hududlari qishloq xo'jaligini ixtisoslashtirish va rivojlantirish yo'llari.....	1245
Abdulxayeva Gulshan Maxmudovna	
Правовые основы маркетинговых стратегий акционерных обществ в Республике Узбекистан	1250
Эркинов Шахзод Баходир ўғли	
O'zbekiston Respublikasida tadbirkorlik subyektlarining yashirin iqtisodiyot ulushini qisqartirish hisobiga budjet daromadlari barqarorligini baholash amaliyoti.....	1254
Ikramov Ravshan Amanbayevich	

MEHMONXONALAR FAOLIYATINI MOLIYALASHTIRISH IMKONIYATLARINI OSHIRISHDA TURIZMNING O'RNINI

UDK: 336.640.41:658.14(575.1)

Abduraxmanova Ziyoda Abdullayevna

Toshkent Davlat Iqtisodiyot Universiteti katta o'qituvchisi

Annotatsiya: Mehmonxonalar faoliyatini moliyalashtirish imkoniyatlarini oshirishda turizmning o'rnini o'rganishda turli iqtisodchi olimlarning ilmiy fikrlari va mulohazalari o'rganilgan. Milliy amaliyotda mehmonxonalar faoliyati, turizm sohasidagi ko'rsatkichlar, mehmonxonada faoliyatidagi turli moliyaviy ko'rsatkichlar, mehmonxonalarni moliyalashtirish imkoniyatlari tahlil qilingan. Olib borilgan tahlillar asosida xulosalar va takliflar shakllantirilgan.

Kalit so'zlar: mehmonxonada, mehmonxonada biznesi, mehmonxonada moliyasi, turizm, moliyaviy ko'rsatkichlar, daromad, foyda, xarajat.

Abstract: In studying the importance of tourism in increasing the opportunities of financing the activities of hotels, the scientific opinions and approaches of various economists are learnt. In the national practice, activities of hotels, indicators in the field of tourism, various financial indicators of hotel activities, opportunities of hotel financing are analyzed. Conclusions and proposals are formed based on the conducted analyses.

Key words: hotel, hotel business, hotel finance, tourism, financial indicators, income, profit, cost.

Аннотация: При изучении значения туризма в увеличении возможностей финансирования деятельности гостиниц изучаются научные мнения и подходы различных экономистов. В отечественной практике анализируются деятельность гостиниц, показатели в сфере туризма, различные финансовые показатели гостиничной деятельности, возможности гостиничного финансирования. На основе проведенного анализа формируются выводы и предложения.

Ключевые слова: гостиница, гостиничный бизнес, гостиничные финансы, туризм, финансовые показатели, доход, прибыль, себестоимость.

KIRISH

Mehmonxonada biznesini moliyalashtirish mexanizmlarining samarali yo'lga qo'yilishida mamlakatdagi turizmning rivojlanish darajasi muhim ahamiyat kasb etadi. Turizm nafaqat iqtisodiy rivojlanishning kuchli vositasi, shuningdek, u muayyan hudud qiyofasini yaratish, mazkur hududni iqtisodiy rivojlantirishda mehmonxonalarning o'rnini oshirishga xizmat qiladi. Turizm va mehmonxonada xo'jaligi bir sohaning tarkibiy qismlaridir. Mehmonxonada ehtiyojning oshib borishi bevosita turizmning rivojlanishi bilan bog'liqdir. Jahon amaliyotidan ma'lumki, turizmni rivojlantirish orqali mamlakat iqtisodiyotining o'sishiga, kam taraqqiy etgan hududlarning rivojlanishiga, aholi bandligining oshishiga, turmush madaniyatining yuksalishiga olib keladi. Turizm mamlakatda rivojlansa, mamlakatning iqtisodiy-ijtimoiy hayoti ham yuksaladi. Shu tufayli ko'pgina mamlakatlar turistik markazlarga aylangan. Bunday davlatlar iqtisodiyotining rivojlanishi asosan turizm hisobidan shakllanadi va uning ajralmas qismi bo'lgan mehmonxonada xo'jaliklari tizimi ham tarmoq sifatida shakllanadi. Shu boisdan mehmonxonalar faoliyatini moliyalashtirish imkoniyatlarini oshirishda turizmning o'rnini o'rganish dolzarb hisoblanadi.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Mamlakatda mehmonxonada biznesini rivojlantirish va uni moliyalashtirish imkoniyatlarini oshirishda turizmni rivojlantirish muhim ahamiyatga ega. Shu sababli qator iqtisodchilar tomonidan masalalar yuzasidan tadqiqotlar olib borilgan. N.I.Kabushkin va G.A.Bondarenko^[1] ta'kidlashicha, insonning biron joyga borishi u yerda mehmonxonada bor-yo'qligiga bog'liq emas, balki dam olish, sport bilan shug'ullanish, davolanish, cho'milish kabi sabablar bilan ham borishi mumkin. Odamlar o'zlarining mehnat ta'tili vaqtida biron joyga borishini mo'ljallagan

bo'lsa, oldin o'sha joyni, hududni, davlatni ko'rishni rejalashtiradi. Faqat bundan keyingina qanday mehmonxonada joylashishi haqida o'ylaydi. Ammo bunday ketma-ketlik hamma vaqt ham amalga oshavermaydi. Tanlov boshqa tartibda ham bo'lishi mumkin, inson faqat ma'lum mehmonxonaga xizmatlaridan foydalanmochi bo'lsa, u oldin mehmonxonani tanlashi ham mumkin. Shu tufayli mehmonxonalarning reklamasi xalqaro miqyosda ham keng tashkil qilinishi lozim.

S.D.Ilenkova va boshqalar fikricha, "har bir mehmon faqat o'ziga ko'rsatiladigan xizmat jarayoni bilan cheklanib qolmaydi. Yurish-turish va yashash qoidalariga ko'ra, u boshqa mehmonlarga ham ko'rsatilayotgan xizmatlardan mamnun bo'lish lozim" [2]. Demak, mehmonxonalar daromadini oshirishda mazkur jihatlarga e'tibor qaratish lozim.

Bir qator tadqiqotchilarning fikricha, "mehmonxonaga sanoatidagi tranzaksiyalar boshqa sohalardagi operatsiyalardan farq qiladi, chunki mehmonxonaga sohasidagi birlashishlar va qo'shib olishlar amaliyotlarini o'tkazgan kompaniyalar qo'shilishdan keyin ijobiy natijalarga erishgan. Natijalar shuni ko'rsatadiki, ichki bitimlar va konglomerat sotib olish mehmonxonaga sanoatida eng keng tarqalgan bitimlardir" [3]. Mehmonxonalar biznesida ularni moliyalashtirish imkoniyatlarini oshirish hamda mavjud imkoniyatlardan samarali foydalanish maqsadida birlashishlar va qo'shib olishlar amaliyotlari tez-tez qo'llanilishini qayd etish lozim.

F.Sardo va boshqalar tomonidan olib borilgan izlanishlarda "kichik va o'rta biznes sifatida faoliyat ko'rsatadigan mehmonxonalarning rentabelligi ularning tajribasi, malakasi, xodimlar va menejerlarning bilim darajasi, daromadlarning o'zgaruvchanligi va kapital tuzilmasi kabi bir qancha omillarga bog'liq" [4], ekanligini ta'kidlagan.

Mehmonxonaga faoliyatida bir qator ko'rsatkichlarni alohida ko'rib chiqish va mazkur ko'rsatkichlarni turizm samaradorligini ifodalash uchun qo'llash mumkin. Bular tarkibiga quyidagilar kiritilgan:

- turfirmalar mehnat unumdorligi;
- turfirmalar xarajatlari samaradorligi;
- turfirmalar aktivlari samaradorligi;
- turfirmalar o'z mablag'lari samaradorligi;
- turfirmalar asosiy vositalari samaradorligi [5].

"Xarajatlar hisobini yuritish, shuningdek, operatsion koeffitsiyentlar mehmonxonaga sanoati uchun yaxshi barometrlar hisoblanadi. Mazkur tarmoqda kompaniyaning operatsion ko'rsatkichlarini tahlil qilish diagnostika vositasidir. Mazkur koeffitsiyentlar ko'pincha tegishli tashkilotlar tomonidan e'lon qilinadigan savdo sohasidagi shunga o'xshash koeffitsiyentlarga solishtiriladi" [6].

X.M.Mamatqulovning e'tirof etishicha, mehmonxonaga industriyasiga hozirda ishlab chiqarish korxonasi, servis muassasi va tashkiloti sifatida qaraydi [7].

Yuqoridagi tadqiqotchilar fikrini inobatga olgan holda ta'kidlash mumkinki, mehmonxonaga sohasini rivojlantirish mamlakat iqtisodiyotini, jumladan, turizm va mehmonxonaga sohasini rivojlantirishda muhim hisoblanadi. Qolaversa, mehmonxonaga moliyasini samarali tashkil etish mazkur sohani jadal rivojlantirishga yordam beradi.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Mehmonxonalar faoliyatini moliyalashtirish imkoniyatlarini oshirishda turizmning o'rnini o'rganishda qiyoslash, kuzatish, statistik tahlil, analiz, sintez kabi tadqiqot metodlaridan foydalanilgan.

TAHLIL VA NATIJALAR

Mehmonxonalar faoliyatida moliyaviy ko'rsatkichlarga ham e'tibor qaratish zarur. Mazkur ko'rsatkichlar tizimi va ularni aniqlash yo'llari nafaqat nazariy, balki muhim amaliy ahamiyatga ham ega (1-jadval). Birinchidan, barcha ko'rsatkichlar mehmonxonaga xo'jaliklarining moliyaviy hisobotlarida ifoda etiladi. Demak, ushbu ma'lumotlar ularning faoliyat natijasi bo'yicha tegishli boshqaruv qarorlarini qabul qilishga asos bo'ladi. Ikkinchidan, ushbu ko'rsatkichlarning miqdori, ularning faoliyati uchun muhim bo'lgan jihatlarning foydaliligini ko'rsatadi. Shuningdek, mazkur tizimda umumiy rentabellik ko'rsatkichlari bilan birga, mehmonxonaga xo'jaliklarining ayrim qirralarini ifoda etadigan ko'rsatkichlar ham mavjud. Masalan, o'z mablag'lari rentabelligi mehmonxonaga xo'jaliklarining faqat bitta jihatini, ya'ni o'z mablag'lari foydaliligi bilan bog'liq rentabellik darajasini ifoda etadi. Mazkur rentabellik ko'rsatkichlari tizimida mehmonxonaga xo'jaliklari xarajatlari rentabelligi ham keltirilmoqda. Ushbu ko'rsatkich shu subyektning bir so'mlik xarajatlari qancha sof foyda keltirayotganligini ifoda etadi. Bu xarajatlarning qaytimini belgilaydi. Agar uni yillar bo'yicha solishtirilsa, xarajatlar samaradorligi bo'yicha o'zgarish tendensiyasiga baho berish mumkin. Xuddi shunday tahlilni tizimdagi boshqa ko'rsatkichlar bo'yicha, xususan, bitta xodimga to'g'ri keladigan sof foyda summasi bo'yicha ham qilish mumkin.

1-jadval: Mehmonxonada xo'jaliklarida rentabellikni ifodalovchi ko'rsatkichlar va ularni aniqlash yo'llari^[8]

T/r	Ko'rsatkichning nomi	Hisoblash yo'llari
1.	Mehmonxonada xo'jaliklarida umumiy (sotish) rentabelligi (R_{us})	$R_{us} = \frac{Sf}{Q}$ Sf – sof foyda summasi, Q – mehmonxonada xo'jaliklarida mahsulotlar va xizmatlarni sotishdan sof tushum.
2.	Mehmonxonada xo'jaliklarida xarajatlar rentabelligi (R_{xa})	$R_{xa} = \frac{Sf}{Xa}$ Xa – mehmonxonada xo'jaliklarining umumiy xarajatlari
3.	Mehmonxonada xo'jaliklarida aktivlar rentabelligi (R_{ak})	$R_{ak} = \frac{Sf}{Ak}$ Ak – mehmonxonada xo'jaliklari aktivlarning o'rtachi yillik qiymati.
4.	Mehmonxonada xo'jaliklarida o'z mablag'lari rentabelligi (R_{om})	$R_{om} = \frac{Sf}{Om}$ Om – mehmonxonada xo'jaliklari o'z mablag'larining o'rtachi yillik qiymati.
5.	Mehmonxonada xo'jaliklarida mehnat resurslari, ya'ni bitta xodimga to'g'ri keladigan sof foyda miqdori (X_{sf})	$R_{xs} = \frac{Sf}{Xs}$ Xs – mehmonxonada xo'jaliklarida xodimlarning o'rtacha soni.

Hozirda barcha shahar va turistik obyektga ega bo'lgan qishloq hududlarida mehmonxonalarining qurilishi ko'paymoqda. Bir qator sabablar natijasida ehtiyoj yildan-yilga oshib bormoqda. Bularga quyidagilarni kiritish mumkin (1-rasm).

- Aholining yashash darajasi va daromadi oshib borishi tufayli odamlar sayohatga ehtiyoj sezayotganligi;
- Odamlarda mavjud bo'lgan bo'sh vaqtini maroqli o'tkazish ishtiyoqining paydo bo'layotganligi;
- Odamlarning madaniyati, didi va intellektual saviyasining oshayotganligi hamda ularda olamni bilishga bo'lgan ishtiyoqning paydo bo'lishi;
- Aholida harakatlanishi uchun tegishli sharoitlarning vujudga kelganligi, tezyurar poezdlarning joriy qilinishi, har bir oila o'zining shaxsiy yengil mashinasiga ega bo'lishi;
- Xorijiy mamlakatlarga kirish va chiqishning erkinlashtirilganligi, viza rejimining yo'lga qo'yilganligi;
- Dunyoda globallashtirish va integratsion jarayonlarning chuqurlashib borishi va odamlarda bir mamlakatdan ikkinchisiga borish zaruratining paydo bo'lganligi;
- Mamlakatlar iqtisodiyoti, madaniyati va ilmiy sohalaridagi integratsiyalashuv jarayonlarining davom etayotganligi va ular o'rtasida kadrlar malakasini oshirish, tajriba almashish kabi ishlarning jonlanganligi kabilardir

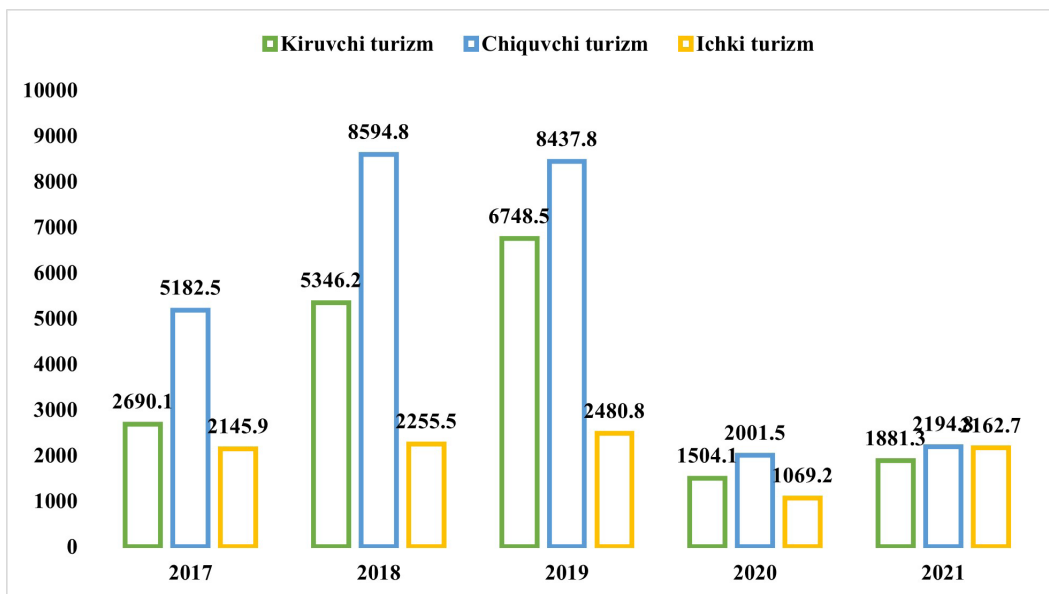
1-rasm: Aholida turizm va mehmonxonada xizmatlariga bo'lgan talabning oshishiga sabab bo'layotgan omillar¹

1 Iqtisodiy adabiyotlar asosida muallif tomonidan shakllantirilgan

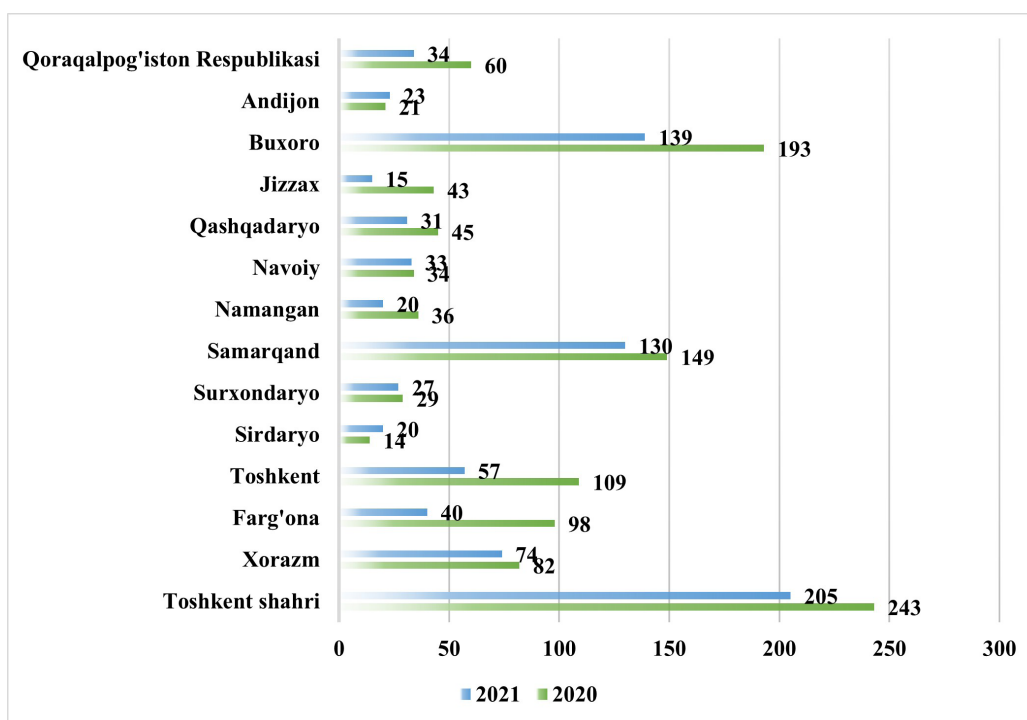
Hozirgi paytda ushbu ehtiyojlardan kelib chiqib, har bir hududda mehmonxonalar qurilishi bo'yicha strategik prognoz ko'rsatkichlar bo'lishi lozim. Mehmonxona xizmatlaridan samarali foydalanish yo'llarini ishlab chiqish ham bugungi kunning muhim talablaridan biri bo'lib hisoblanadi.

Hozirgi vaqtda dunyoda mehmonxona biznesini rivojlantirish, mazkur sohada pul oqimlari aylanmasini oshirishda turizmning roli doimiy ravishda o'sib bormoqda. Mamlakatimizda ham mehmonxonalar sohasini rivojlantirish bevosita turizm bilan bog'liq ekanligini ta'kidlash lozim. Mamlakatimizda oxirgi 2017–2021-yillarda kirish turizmi bilan shug'ullanuvchilar soni 0,7 barobarga kamaydi, 2021-yilda 1881,3 ming kishini tashkil etdi, xorijga sayohat qilgan O'zbekiston fuqarolari soni 2194,8 ming nafarni tashkil etdi (2017-yilga nisbatan 0,4 barobar kam). 2021-yilda mamlakatimizda xizmat ko'rsatuvchilar soni 2162,7 ming kishiga yetdi (2-rasm).

2-rasm: 2017–2021-yillarda O'zbekistonda turizm ko'rsatkichlari, dona ^[9]

O'zbekistonda hududlar kesimida turizm ko'rsatkichlari turlicha shakllanganligi sababli mazkur hududlarda mehmonxona biznesini moliyalashtirish masalalarining joriy holati bir-biridan farq qiladi. Xususan, Toshkent shahri, Samarqand, Buxoro, Xorazm kabi hududlarda mehmonxonalar va shunga o'xshash obyektlar soni boshqa hududlarga nisbatan ko'p ekanligini qayd etish joiz (3-rasm).

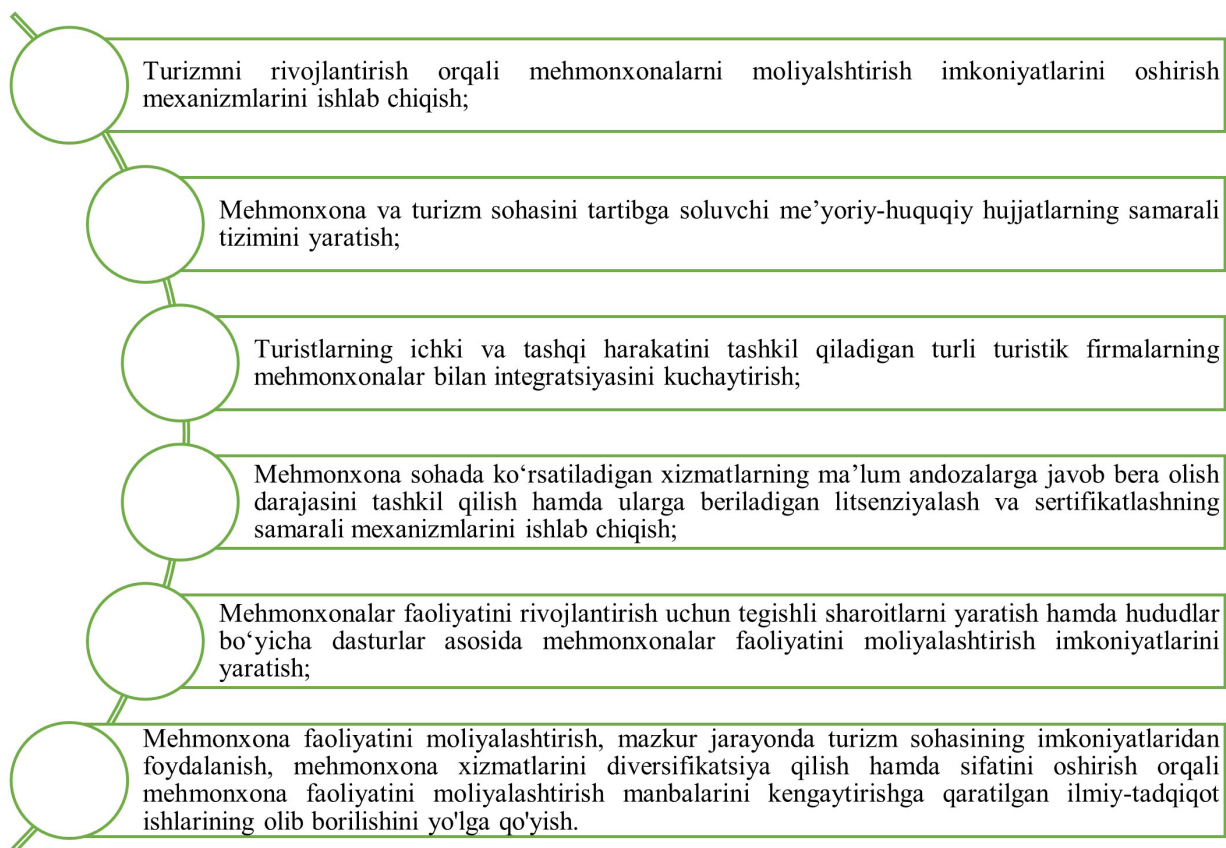
3-rasm: O'zbekistonda hududlar kesimida mehmonxona va shunga o'xshash obyektlar tahlili ^[9]

2021-yil davomida O'zbekiston hududida 848 ta mehmonxona va shunga o'xshash joylashtirish obyektlari faoliyat ko'rsatgan bo'lib, ulardan 94,0 % mehmonxonalar, 1,2 % motellar, 0,4 % pansionatlar va 4,5 % boshqalarga to'g'ri keladi.

Mehmonxonalarning rivojlanishida turistik obyektlar bilan birga tegishli infratuzilmaning ham shakllanganligi muhim ahamiyatga ega. Bunda turistik obyektga va mehmonxonalariga boradigan yo'l infratuzilmasi, kommunal xizmatlarning talab darajasida tashkil qilinganligi, ovqatlanish va savdo shaxobchalarining tashkil qilinganligi kabilarni kiritish mumkin.

Mamlakatimizda davlat tomonidan turizm sohasini rivojlantirish orqali mehmonxonalarning rivojlanishiga hamda ularni moliyalashtirish imkoniyatlarining oshishiga erishishda quyidagi chora-tadbirlarning samarali amalga oshirilishi muhim hisoblanadi (4-rasm).

4-rasm: Davlat tomonidan turizm sohasini rivojlantirish orqali mehmonxonalarni rivojlantirish hamda ularni moliyalashtirish imkoniyatlarini oshirish bo'yicha amalga oshirilishi zarur bo'lgan chora-tadbirlar²

Ushbu omillarning hammasi turizm va mehmonxonalarning rivojlanishi uchun tashkiliy-huquqiy asos bo'lib hisoblanadi. Ko'rinib turibdiki, mehmonxona xo'jaligi va turizmning rivojlanishi bir-biri bilan uzviy bog'liq bo'lgan subyektlar va jarayonlardir. Ularni rivojlantirishga bir yoqlama qarab bo'lmaydi. Shu tufayli turizm va mehmonxona xo'jaliklarini rivojlantirish bo'yicha mamlakatimiz va hududlar kesimida yagona dasturning bo'lishi maqsadga muvofiq.

XULOSA

Mehmonxonalar faoliyatini moliyalashtirish imkoniyatlarini oshirishda turizmning o'rnini o'rganish asosida quyidagi xulosalarni keltirish mumkin.

Birinchidan, xalqaro amaliyotlarda mehmonxona biznesini rivojlantirish va mehmonxona biznesini moliyalashtirish imkoniyatlarini oshirishda turizm sohasi muhim o'ringa ega. Shu sababli milliy amaliyotimizda turizmni rivojlantirish orqali ham mehmonxonalarning moliyaviy natijalarini yaxshilashga e'tibor qaratish lozim.

² Iqtisodiy adabiyotlar asosida muallif tomonidan shakllantirilgan

Ikkinchidan, mamlakatimizdagi turizm imkoniyatlaridan samarali foydalangan holda turistlar nisbatan ko'p tashrif buyuradigan hududlarda xalqaro talablarga javob beradigan mehmonxonalar tizimini shakllantirish lozim.

Uchinchidan, hududlarning xususiyatlaridan kelib chiqqan holda hududlarda turizmning turli shakllarini rivojlantirish va bu orqali mehmonxonalarning daromadlarini oshirishni qo'llab-quvvatlash lozim.

To'rtinchidan, davlat tomonidan turizm sohasini rivojlantirish orqali mehmonxonalarni rivojlantirish hamda ularni moliyalashtirish imkoniyatlarini oshirish bo'yicha bir qator chora-tadbirlar amalga oshirilishi zarur. Chunki regulyator sifatida davlat tashkilotlari tomonidan sohani rivojlantirish bo'yicha samarali mexanizmlarning yaratilishi mehmonxonalar faoliyatining rivojlanishiga yordam beradi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Кабушкин Н.И., Бондаренко Г.А. Менеджмент гостиниц и ресторанов. – Минск: Новое знание, 2002. – С. 58.
2. Управление качеством: Учебник для вузов / Под ред. С.Д.Ильенковой. – М.: Юнити-Дана, 2004. – С. 78.
3. Fan Zhang, Qu Xiao, Rob Law, Seoki Lee. Mergers and acquisitions in the hotel industry: A comprehensive review. // International Journal of Hospitality Management, Volume 91, October 2020. <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0278431919304712>
4. Filipe Sardo, Zélia Serrasqueiro, Helena Alves. On the relationship between intellectual capital and financial performance: A panel data analysis on SME hotels. // International Journal of Hospitality Management, Volume 75, September 2018, Pages 67-74. <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S027843191730590X>
5. Pardayev M.Q. va boshqalar. Turfirmalar moliyaviy xo'jalik faoliyati tahlili. Ma'ruzalar kursi. Samarqand, SamISI, 2011.B. 144-145.
6. M.T.Aliyeva. Mehmonxona menejmenti. // Darslik, T., 2007. – 203 b.
7. Mamatkulov X.M. Xizmat ko'rsatish sohasiga oid atamalar va iboralar izohli lug'ati.- T.: "IQTISOD-MOLIYA" nashriyoti, 2010. B.167-168.
8. M.Q.Pardayev. "Turfirmalar moliyaviy xo'jalik faoliyati tahlili". // Ma'ruzalar kursi, Samarqand, SamISI, 2011. - 147-149 b.
9. https://stat.uz/images/uploads/reliz2021/turizim_28_07_22_uz.pdf - O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Statistika agentligi rasmiy veb-sayti ma'lumotlari

Yashil

IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Jtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Xondamir Ismoilov

Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2024. № 4

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin. Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

EI.Pochta: sq143235@gmail.com

Bot: [@iqtisodiyot_77](https://t.me/@iqtisodiyot_77)

Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo'lishingiz mumkin. Obuna bo'lgach, [@iqtisodiyot_77](https://t.me/@iqtisodiyot_77) telegram sahifamizga to'lov haqidagi ma'lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo'natishingizni so'raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo'natamiz.

"Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali 03.11.2022-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №566955 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug'bek tumani
Kumushkon ko'chasi, 26-uy.

Jurnalning ilmiyligi:

"Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali

O'zbekiston Respublikasi Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasi rayosatining 2023-yil 1-apreldagi 336/3-sonli qarori bilan ro'yxatdan o'tkazilgan.

